

8.313 operatív filmtájékoztatás;

8.314 az ágazati tudományos-műszaki tájékoztatási rendszer képviselője az állami tájékoztatási rendszer irányító szerveinél.

(MAHOTENKO, Ju. A.: Sztandardizacija – odin iz putej povüsenija kacsesztva robotü otraszlevüh informacionnüh szluszsb. = Naucsno-Tehniczeszkaja Informacija, 1. sor. 9. sz. 1976. p. 13–19.)

Fordította: Futala Tibor

A tájékoztatási-bibliográfiai dokumentáció szabványai a Szovjetunióban

A Szovjetunióban a hatvanas évek közepétől kezdve igen nagy súlyt helyeznek a szabványosítás általános térhódítására. 1965-ben minisztertanácsi, 1970-ben pedig párt- és minisztertanácsi határozatot hoztak e célból. 1975 folyamán az 1970. évi határozat végrehajtásának felülvizsgálatára és a további tennivalók kijelölésére került sor.

A XXV. Pártkongresszus állást foglalt a szabványosítás fontossága mellett. Eszerint a szabványosítás a leghatékonyabb, mással nem pótolható eszköze a műszaki fejlődés gyorsításának, a munkatermelékenység fokozásának, a technikai színvonal és a gyártmányminőség javításának, az ésszerű anyagfelhasználásnak, valamint a termelésirányítás korszerűsítésének.

A szabványosítás állami rendszere az országos, az ágazati, a köztársasági és a vállalati szabványosítást egyaránt felöleli, illetve szabályozza. Fontos körülmény, hogy a szabványosítási feladatokat szervezetszerűen vezetik le a népgazdasági terv feladataiból.

Tíz évvel ezelőtt évente átlagosan 700 új országos szabvány született, jelenleg már mintegy 2500. Napjainkban évente több tízezer ágazati, köztársasági és vállalati szabvány jelenik meg. Mind jobban növekszik az ágazati szabványok száma.

A nemzetközi együttműködés kényszerítő hatása és a számítógépek, illetve egyéb korszerű technika széles körű felhasználásának egészen közeli perspektívája megköveteli, hogy a tájékoztatásügy és a könyvtárügy területén, valamint az érintkező területeken is komoly erőfeszítések történjenek a szabványosítás érdekében. Ezeknek az erőfeszítéseknek a célja elsősorban a tájékoztatási-bibliográfiai dokumentáció szabályainak és eljárásainak egységesítése, majd az egységessé tett szabályok korszerűsítése szoros kooperációban az erre törekvő nemzetközi szervezetekkel (IFLA, ISO és NTMIR).

A tájékoztatási-bibliográfiai dokumentáció szabványosításának első hulláma a Szovjetunióban a hatvanas és

a hetvenes évek fordulójára esett. Ekkor – az *Egységes Katalógizálási Szabályzatban* felhalmozódott gazdag tapasztalatokból kiindulva és az ország valamennyi jelentős tájékoztatási intézménye és nagykönyvtára közreműködésével – a következő szabványok láttak napvilágot:

- GOSZT 7.1–69 Nyomdatermékek leírása bibliográfiai és tájékoztatási kiadványok számára
- GOSZT 7.2–69 Periodikus kiadványok leírása katalógusok számára
- GOSZT 7.3–69 Könyvek leírása katalógusok számára
- GOSZT 7.13–70 Speciális műszaki dokumentációk leírása katalógusok számára
- GOSZT 7.12–70 Orosz szavak és szóösszetételek rövidítése katalógusokban és bibliográfiai leírásokban
- GOSZT 7.8–70 Periodikus kiadványok címének rövidítése
- GOSZT 7.11–70 Európai külföldi nyelvek szavainak és szóösszetételeinek rövidítése katalógusokban és bibliográfiai leírásokban
- GOSZT 7.4–69 Kiadványok címlapadatai
- GOSZT 7.5–69 Folyóiratcikkek kiadói és nyomdai kialakítása
- GOSZT 7.6–69 Bibliográfiai hivatkozások
- GOSZT 16447–70 Kiadványtípusok és meghatározásaik
- GOSZT 16448–70 Bibliográfiai szakkifejezések és meghatározások
- GOSZT 7.7–69 Normatív-műszaki előírások

Noha e szabványok megjelenése jelentős siker volt, a gyors munka és a tapasztalatlanság következtében nem minden előírásuk és meghatározásuk mondható pontosnak és összehangoltnak. Részint ez a tény, részint pedig a nemzetközi együttműködés erősödése és a technikai feltételek változása arra késztetett, hogy megjelenésüket követően rövidesen hozzákezdjenek felülvizsgálatukhoz és tökéletesítésükhöz.

A szabványosításnak ez a második hulláma a hetvenes évek közepén a legtöbb energiát az új bibliográfiai leírási szabvány elkészítésére fordította. Ez a széleskörűen egyeztetett, teljesen korszerű és a nemzetközi követelményeknek megfelelő szabvány az 1969-ben és 1970-ben kiadott különféle leírási szabványokat fogja felváltani.

Időközben a többi tájékoztatási-bibliográfiai dokumentációs szabvány korszerűsítésén is munkálkodtak. A felülvizsgált szabványok közül az orosz nyelvű rövidítések (GOSZT 7.12–77), a címlapadatok (GOSZT 7.4–77) és a bibliográfiai terminológia (GOSZT 7.0–77) szabványa máris érvényben van.

1980-ig új témák szabványosítását is tervezik. Így mindenekelőtt újabb kiadványtípusok (térképek, zeneművek, hanglemezek, képzőművészeti alkotások) leírása-

nak szabványosítása várható. Mind több szabványosítási feladatot vetnek fel az NTMIR és az ISO szabványai és ajánlásai. (Más kérdés, hogy köztük mind több az olyan ajánlás, amely szovjet szakemberek javaslatára, illetve szovjet szakemberek kidolgozásában jelenik meg).

A tájékoztató-bibliográfiai dokumentáció szabványosításának gondozója kezdetben a *Tárcaközi Katalógizáló Bizottság* volt. Az új szabványokat azonban már ennek utóda, az *Ágazatközi Szabványosítási Bizottság* gondozza a tudományos-műszaki tájékoztatás, a könyv-

tárügy és bibliográfia, valamint a könyv- és folyóiratkiadás szervezetének, módszereinek és eszközeinek területén.

/HRENKOVA, A. A.: *Sztandardizacija informacionno-bibliograficeszkov dokumentacii v SzSzSzR. = Szovetszkoe Bibliotekovedenie*, 1977. 3. sz. p. 49–64./

(Futala Tibor)

TÁJÉKOZTATÁSI MUNKA

Az olvasó és a könyvtáros közötti megértés megteremtése az információkeresés folyamatában

A tudományos-műszaki könyvtárak fontos feladata a felhasználók és a könyvtár információállománya közötti kapcsolat állandó javítása. A könyvtár fontos láncszem a tudományos kommunikációs rendszerben, de nem szentelnek neki fontosságának megfelelő figyelmet sem a szovjet könyvtárügyben, sem a saját hasábjain.

A kérdéskör kiindulópontja a könyvtáros és az információt felhasználók közötti közvetlen kapcsolat. Teljesen nyilvánvaló, hogy a legtekélyesebb kommunikációs rendszer sem lehet eléggé hatékony, ha az információ nem jut el ahhoz, akinek szüksége van rá.

A felhasználók és a könyvtáros közötti kapcsolat sikere a kölcsönös megértésen múlik, azonban ezt számos ok nehezíti.

Professzionalizmus a nyelvben. A tudományágak és a termelési ágak növekvő differenciálódása következtében minden szakterületen *sajátos csoportnyelv* (szleng) jött létre, és a könyvtáros számára egyre nagyobb nehézséget jelent az olvasók megértése. Ez különösen akkor áll fenn, amikor erősen specializált információkat kérnek csupán szakemberek számára érthető csoportnyelven. A csoportnyelv nem annyira az ismeretlen szavak miatt érthetetlen, hanem azért, mert bennük a leghétköznapiabb szavak is olyan jelentést kapnak, amelyek eltérnek az általánosan használttól.

Tény az, hogy minél szűkebb a kiszolgált olvasók köre, annál tartósabb velük a könyvtáros kapcsolata és annál könnyebb az egymás megértése. Ugyanígy tény az is, hogy minél szélesebb körű a kiszolgált olvasók munkájának tematikája, annál gyakoribb a kölcsönös megértés hiánya. Ezen a helyzeten csak a természettudományok és az ipari termelés alapismereteinek a könyvtáros által való elsajátítása segíthet.

A szavak jelentése és tartalma közötti különbség. A fogalmak értelmezése bizonyos mértékig mindig szubjektív. A szubjektivitás azonban nemcsak egyéni, hanem kollektív is lehet. Bármely értelmezés mögött valamiféle

modell-ábrázolás [1] található. Természetesen az ilyen modell-ábrázolás az egyén vagy a közösség konkrét tevékenységével szoros kapcsolatban alakul ki. *Ugyanaz a szó más-más szakterületen különböző jelentést hordoz.* Ez a különbözőség komoly akadálya a kölcsönös megértésnek a könyvtáros és az olvasó szakmai vitáiban.

Az alkotói munka kezdeti szakaszában felmerülő információ-kérések. Ezekre jellemző, hogy a tematikai kérésekkel előállók túlnyomó többsége nem tudja pontosan megfogalmazni kéréseit. J. Shera [2] írja, hogy a referenz-könyvtárosok tudják leginkább, milyen nehéz is kideríteni, hogy *valójában mit keres az olvasó.* Egyelőre csak kísérletek folynak a kérések pontosítási módszerének kidolgozására [3]. Ez ideig csak kevés történt annak meghatározására, hogy csupán eseti jelenség-e, hogy néhány olvasó képtelen helyesen megfogalmazni kérését, vagy pedig olyan törvényszerűség, ami jellemző az információfelhasználók munkájának meghatározott szakaszaira és meghatározott pszichológiai jelenségek következménye [4, 5].

A felhasználók oktatása a könyvtárosok megértésére. Ennek azt kell eredményeznie, hogy az információ-felhasználó képes legyen helyes kérdéseket feltenni, a keresést ésszerűen folytatni, és jól tájékozódni az információszolgáltatási rendszerben. A könyvtárosok oktatói törekvései annak érdekében, hogy olvasóik könyvtári és bibliográfiai hozzáértését növeljék, nem megfelelő. Az oktatási programok vizsgálatok kiderült, hogy nem a könyvtár használatára tanítják az olvasókat, hanem a könyvtár belső ügyeiről beszélnek nekik, mintha alapfokú könyvtárosokká akarnák képezni őket. Így a felhasználók valójában a könyvtárügy és a tudományos információ alapjait ismertető rövidített és leegyszerűsített tanfolyamon vesznek részt. Vajon erre van-e szüksége az olvasónak, amikor azt kellene megtanulnia, hogy miként keresse (és találja meg!) a számára szükséges információt.

A legfontosabb a keresési metodika oktatása lenne. Kérdés azonban, vajon rendelkeznek-e ma a könyvtárosok és az információs szakemberek ilyen metodikával, vagy még csak most kell hozzákezdeni a felépítéshez?